

AFIRMAREA REPUBLICII MOLDOVA CA STAT INDEPENDENT

Alocuțiune la Conferința științifică internațională „15 ani de independență a Republicii Moldova”

22 august 2006

I

Actul istoric de proclamare a independenței Republicii Moldova, acum 15 ani, nu a fost unul spontan. Lui i-au precedat, pregătindu-l, multiple acțiuni, manifestații de stradă și activități ale forțelor democratice și patriotice din republică, posibile, în acea perioadă, grație condițiilor de libertate și transparență create de „perestroika” (restructurarea) gorbaciovistă.

În șirul acestora se înscriu în prim-plan: legiferarea limbii române în calitate de limbă de stat (inclusiv datorită poziției ferme a savanților Academiei de Științe, alături de cea a întregii intelectualități); primele alegeri parlamentare democratice din februarie 1990; introducerea (pe cale legislativă) a procedu-

rii de ratificare a actelor unionale utilizate pe teritoriul și în condițiile Moldovei; Declarația despre Suveranitate din 23.06.1990; Decretul despre Putere; boicotarea referendumului unional din martie 1991 referitor la necesitatea menținerii U.R.S.S.; poziția principal negativă vizavi de „noul tratat unional”, ce ni se impunea, și declarația noastră tranșantă că Moldova nu-l va semna; chiar și actul curajos al Parlamentului de recunoaștere a independenței Lituaniei, unicul, de fapt, în cadrul ex-U. R.S.S. etc.

Deja după acțiunile antireferendum, se insista ca chestiunea despre Declarația de Independență să fie inclusă pe ordinea de zi a sesiunii ordinare a Parlamentului. Din punct de vedere moral eram gata, și atunci, să facem acel pas istoric. Dar evenimentul urma să fie pregătit mai minuțios. Aceasta se referea și la textul Declarației care trebuia perfecționat în aspect istoric, politic și juridic. De fapt, nici momentul nu era tocmai potrivit.

Prilejul favorabil a apărut în urma putchului de la Moscova, din 19-21 august 1991, eveniment care, fără îndoială, a urgentat adoptarea deciziei corespunzătoare - unica corectă în condițiile de atunci.

După 27 august 1991, au urmat, în ritm accelerat, procesele de democratizare a societății, renaștere națională, reformare a economiei, afirmare și integrare a Republicii Moldova în Comunitatea Mondială.

Aniversarea a 15-a a proclamării independenței constituie un prilej potrivit pen-

tru a trece în revistă cele împlinite în perioada dată, mai ales în ce privește opera de consolidare a statalității Republicii Moldova în plan intern și extern, precum și pentru a prefigura perspectivele. Personal, aș fi foarte mulțumit dacă, pe parcursul Conferinței noastre, s-ar contura o argumentare științifică a fenomenului **Independența Moldovei**. Deși, îmi dau bine seama că investigațiile profunde, în sensul dat, încă urmează a fi făcute.

II

Spre deosebire de țările baltice (exemplul cărora ni se prezintă mereu în sens de reproș), Republica Moldova nu dispunea de o oarecare experiență de activitate statală independentă. Practic, crearea statului pornea de la zero. Pentru început, în calitate-mi de șef al noului stat independent, am prefigurat (la scurt timp după ieșirea din componența imperiului sovietic) 3 obiective pe care urma să le atingă conducerea republicii de atunci:

- organizarea cadrului politic și juridic al statului în condițiile independenței;
- pregătirea premiselor pentru deetatisarea patrimoniului național și trecerea economiei pe făgașul relațiilor de piață;
- crearea condițiilor prielnice pentru emanciparea intelectuală a poporului, angajarea lui în circuitul valorilor spirituale și morale, dominante în spațiul european.

Pentru atingerea acestor scopuri și în cadrul acțiunilor concrete, s-a impus în mod deosebit necesitatea obținerii echilibrului politic în societate, pe de o parte, și neadmiterea uzurpării puterii de stat în orice situații politice, pe de altă parte. Programele partidelor politice puteau concura în Parlament. Trebuia să depășim și tradiționalul antagonism politic și psihologic dintre stat și popor, să supunem structurile statale intereselor poporului, să ne debarasăm de conștiința infectată de frică și suspiciuni.

Totodată, conducerea era pusă în situația de a riposta diferitelor insinuări ale „binevo-

itorilor” noștri din interior și din exterior la scară internațională precum că în Moldova se încălcau drepturile omului. Riposta noastră era pe deplin întemeiată, deoarece la noi etniile conlocuitoare, împreună cu care urma să construim statul, nicidecum nu erau (și nu sunt) lipsite de dreptul la viața culturală proprie, la folosirea limbilor materne sau la profesarea confesiunilor religioase respective.

Fiind ferm convins de necesitatea perfecționării în continuare a puterii executive și separării stricte a puterilor în stat, am propus modificarea codului juridic vizând alegerea Președintelui țării de către întregul popor, urgentarea elaborării legilor despre județ, comună, municipiu, primărie ș. a. Acestea sunt doar câteva din șirul dezideratelor, fără a căror realizare nu putea fi obținută afirmarea Republicii Moldova în calitate de stat independent.

Spre satisfacția noastră, pe parcursul anilor ulteriori, obiectivele trasate, în primele zile după proclamarea independenței, au fost, în principiu, atinse. Astăzi, putem afirma că Republica Moldova s-a constituit ca stat democratic, bazat pe drept, cu economie de piață, cu un sistem juridic bine determinat. Puterile în stat, fiind divizate, au reușit totuși să creeze condiții în care cetățenii să se poată manifesta liber, profitând din plin de valorile democrației.

Destul de dificile s-au dovedit a fi etapele de creare a atributelor statale. Mă refer la adoptarea Tricolorului în calitate de Drapel de Stat, elaborarea și acceptarea Stemei, dar mai ales la crearea armatei, poliției, securității, vămii și altor instituții, fără de care nu ne puteam numi stat. Și aceasta, în condițiile în care trebuia să rupem cu bucățica din patrimoniul ex.- U.R.S.S.- ului.

Cât privește perfecționarea atât a atributelor statale, cât și a căilor de dezvoltare ulterioară a republicii, ea este salutară și va continua pe tot parcursul existenței Republicii Moldova. Principalul este ca toate guver-

nările să se concentreze asupra consolidării statalității, reformelor politice și economice. Așa cum ne-am propus de la bun început.

III

Chiar din primele ore ale independenței, am conștientizat faptul că ea poate fi consolidată numai prin recunoașterea Republicii Moldova de către țările lumii și, ulterior, prin integrarea ei în comunitatea mondială.

În această ordine de idei, prima încurajare ne-a venit de la București, România fiind prima țară care a recunoscut Republica Moldova în calitate de stat suveran și independent.

Pe parcursul anilor, au avut loc multe discuții în contradictoriu asupra acestui pas al țării-soră. Consider că numai persoanele care nu au trăit sau nu au vrut să trăiască cu adevărat acele zile de cotitură pentru poporul nostru (deznaționalizat cu desăvârșire timp de 50 ani de aflare în componența U.R.S.S.) pot califica altfel decât corectă acțiunea de recunoaștere din partea României. Gestul României, din 27 august 1991, a impulsionat procesul de recunoaștere și afirmare a țării noastre în comunitatea mondială.

Un alt factor important pentru afirmarea noastră a fost și rămâne, până acum, prezența americană în Moldova. Asistența concretă - atât intelectuală, cât și materială - în promovarea reformelor democratice și economice este destul de benefică în toate sferele vitale ale țării. Indiscutabilă este și susținerea noastră din partea americanilor în toate structurile internaționale.

În aspect istoric, baza acestei colaborări fructuoase a fost pusă în cadrul vizitei Secretarului de Stat al SUA J. Baker la Chișinău (la finele anului 1991) și al vizitei Președintelui Republicii Moldova la Casa Albă (18 februarie 1992). Și astăzi mai trăiesc acele momente, acele emoții extraordinare, presupunerile noastre prealabile și modelările de situații de atunci. Din fericire, totul a decurs bine, președintele George Bush senior declarând pentru Republica Moldova clauza națiunii

cele mai favorizate, fiți de acord, a fost și acesta un act foarte încurajator.

Am ținut să atrag atenția Conferinței anume asupra acestor doi factori - român și american, - amintind aici și faptul că România și SUA au fost primele țări care și-au deschis ambasade la Chișinău. Sunt factori de susținere de care aveam foarte mult nevoie la început. Avem nevoie de ei și astăzi.

Bineînțeles, procesele de afirmare a Republicii Moldova pe arena internațională nu se limitează la cele afirmate mai sus, ele fiind mult mai complexe, mult mai ample. La moment, suntem recunoscuți de către mai bine de 150 de state, cu majoritatea dintre care menținem relații diplomatice. În rezultatul vizitelor oficiale în alte țări (personal am condus delegații oficiale în 24 de state), precum și al vizitelor conducătorilor străini în țara noastră, în cadrul tratatelor au fost semnate importante documente și stabilite relații reciproc avantajoase cu Marea Britanie, Germania, Franța, China, India, Austria ș. a. Un sprijin substanțial, nu numai în cadrul bilateral, ci și pe arena internațională, Republica Moldova îl are, de asemenea, din partea Japoniei, Olandei, Danemarcei, Italiei, Suediei, altor țări dezvoltate, ale căror guverne își aduc aportul la depășirea greutăților cu care se confruntă Moldova în perioada de tranziție.

În același context, de menționat că Republica Moldova nu este un martor pasiv în viața internațională, participând (în calitate de subiect al dreptului internațional) la dezvoltarea cooperării pe arena mondială - grație eforturilor susținute, care au fost întreprinse în vederea extinderii relațiilor multilaterale în paralel cu cele bilaterale.

În aspect istoric, reamintesc cu o deosebită satisfacție, cu mândrie, dacă doriți, că Republica Moldova a fost prima țară dintre republicile ex-sovietice care:

- a fost admisă în Consiliul Europei, fapt ce a servit drept confirmare și apreciere la justa valoare a proceselor de democratizare

a societății moldovenești;

- a aderat la Programul NATO „Parteneriatul pentru pace” și participă activ la realizarea lui;

- a semnat Acordul de Parteneriat și Cooperare cu Uniunea Europeană (acord ratificat, ulterior, de către toate țările membre ale Uniunii), acest factor menținând Moldova în aria de interese ale acestui organism.

Cadrul juridic existent, bazat pe Acordul de Parteneriat și Cooperare cu Uniunea Europeană, precum și pe alte importante documente (inclusiv Planul de Acțiuni Uniunea Europeană - Republica Moldova) și facilități acordate Republicii Moldova, permite avansarea, într-un viitor previzibil, spre un nou grad de relații în baza unui posibil Acord de asociere și a unui Acord de liber schimb. Sunt salutare și eforturile actualele guvernări în direcția integrării europene.

Cooperarea dintre Republica Moldova și ONU, a cărei membră țara noastră este din 2 martie 1992, vizează, între altele, consolidarea suveranității și integrării teritoriale, dar și obținerea de asistență tehnico-financiară pentru continuarea reformelor economice și construirea statului de drept. Prin intermediul programelor și fondurilor din sistemul ONU Moldova beneficiază de asistență cuvenită pentru implementarea unei serii de proiecte în domeniile guvernării și democrației, protecției și regenerării mediului ambiant, protecției drepturilor omului, eradicării sărăciei și creării locurilor de muncă, ascensiunii economice și sociale, dezvoltării umane durabile, transferului și adoptării tehnologiilor noi etc. Strategiile câtorva dintre proiectele enumerate au constituit o parte considerabilă a strategiilor guvernamentale pentru dezvoltarea social-economică, reforma judiciară, coordonarea asistenței externe.

Realizarea proiectelor expuse a avut și are un impact pozitiv asupra afirmării Republicii Moldova ca stat independent. Sunt benefice colaborările interstatuale și în ca-

drul unor asemenea organisme, cum ar fi OSCE, Inițiativa Central-Europeană, Cooperarea Economică la Marea Neagră (CEMN), Comisia Dunăreană, Pactul de Stabilitate, GUAM, C.S.I. ș. a. Apartenența Republicii Moldova la aceste organizații și structuri constituie nu doar o dovadă a independenței și suveranității țării noastre, ci, repet, contribuie la crearea condițiilor creșterii economice, la consolidarea securității și stabilității regionale, la depășirea problemelor tranziției spre o societate democratică și prosperă.

De la nivelul experienței mele politice, aș vrea să mă refer succint și la perspectivele statului nostru. Susținând eforturile pozitive ale puterii de stat, consider că, și în continuare, bazându-se pe interesele fundamentale ale țării și respectând interesele legitime ale cetățenilor ei, Republica Moldova trebuie să promoveze următoarele priorități:

- asigurarea condițiilor interne și externe pentru consolidarea unității statului, integrității teritoriale și independenței;

- democratizarea în continuare a societății;

- promovarea diplomației economice, a intereselor economice naționale și aprofundarea relațiilor economice de piață;

- promovarea relațiilor bilaterale reciproc avantajoase cu toate statele lumii, în primul rând, cu partenerii care împărtășesc aceleași valori și sunt disponibili să coopereze activ cu Republica Moldova;

- integrarea țării în Uniunea Europeană;

- afirmarea în continuare a țării pe plan regional și internațional, eficientizarea prezenței în organizațiile internaționale.

Prioritățile enumerate reies direct și din principiile înscrise în Declarația de Independență, adoptată cu 15 ani în urmă. Respectarea principiilor Declarației de Independență stă la baza împlinirii năzuinței cetățenilor Republicii Moldova - de a-și vedea țara un stat prosper și cu adevărat